

"Els vençuts", llibre d'un escriptor de diumenge a la tarda

Com si els catalans no en tinguéssim prou de problemes, deguts a les causes que tots coneixem (o hauríem de conèixer), resulta que darrerament alguns escriptors a casa nostra s'han posat a raurar bo i prenent de posar bastons a les rodes per tal d'entrebancar la marxa ja prou atzarosa de la producció literària en llengua catalana. Potser valdria més no fer-ne cap cas dels exabruptes dictats per la senilitat o la histèria (segons qui els profereix) d'aquests senyors que no tenen cap escrúpol a clavar escopinades verinoses a aquells cultors de les nostres lletres el pecat més greu dels quals ha estat el de mantenir-se tothora, a desgrat de les dificultats, fidels a la llengua catalana. Però una mena d'amor per la justícia ens empeny a expressar la nostra revolta enfront d'aquests fets. I allò que més ens revolta és que aquests senyors, per tal de demostrar que els únics escriptors que mereixen l'honor d'aquest nom són els escriptors "professionals" (o sigui ells mateixos); palesant una manca d'imaginació i una mesquinesa extraordinària, basteixin llurs atacs mitjançant expressions pròpies de porteres xafarderes. O sigui que, en lloc de fonamentar la crítica amb argumentacions intel·ligents, prèvia una anàlisi valorativa de l'obra dels escriptors atacats, els etziben qualificatius que res no tenen a veure amb la professió (no hem d'oblidar que professió és "acció de professar", segons Fabra, i una de les accepcions de professar és "exercir (una ciència, art, etc.) o l'art d'escriure. Així, hem els ha titllat, per exemple, d'"escriptors de diumenge a la tarda". No som pas tan ingenus per prendre'ns una frase com aquesta al peu de la lletra. Al contrari, som conscients de la mala bava que l'ha engendrada, així com de totes les implicàncies que amaga en relació amb aquesta campanya ignominiosa disfressada d'intencions "revisionistes". Endevineu un afany desmesurat de justificar-se darrera aquesta fal·lera de penjar etiquetes de "professionalitat". Hem de tenir en compte que aquests senyors, desvergonyidament, han practicat i practiquen el bilingüisme; que alguns d'ells han estat "col·laboradors" en el sentit més menyspreador del mot. (En l'estudi de la psicologia del col·la-

borador fet per Sartre (Situacions III) a part de considerar-lo un traïdor, li atribueix tendències masoquistes i homosexuals). Com no han d'envejar aquests senyors els escriptors que han mantingut una conducta? Com no han de sentir un rosec en algun racó de la consciència? Aleshores és lícit de suposar que actuen guiats per un instint d'autodefensa, bé que això no sigui un motiu prou vàlid per a justificar llur acció. La "reben-tada" no pot ésser justificada en cap circumstància, però menys en les circumstàncies actuals de les quals ells mateixos també en són víctimes.

Tot aquest preàmbul ve a tomb per tal com volem comentar un llibre d'un "escriptor de diumenge a la tarda", un escriptor que d'ençà del 1929 no ha parat d'escriure en la seva llengua, que ha conegut els camins de l'exili, que en tornar a la terra ha continuat fidelment adscrit a la seva cultura, que no s'ha venut la ploma per un plat de lletícies, que silenciosament prossegueix la seva tasca tot contribuint des del seu lloc a la reconstrucció del "país". Aquest escriptor és Xavier Benguerel i el llibre que ens ocupa és *Els vençuts*, suara editat a la col·lecció "Ara i Ací" de l'Editorial Alfaguara.

El mateix Benguerel no sap si qualificar aquest llibre de novel·la, de crònica o bé considerar-lo un capítol de la nostra història. Més aviat s'estima més de creure que es tracta d'una mena de barreja de les tres coses, entenent que allò que pugui tenir d'història respon al concepte de Jaume Vicens i Vives quan deia a *Notícia de Catalunya*: "Per a la gran tasca de conèixer-nos, necessitem la col·laboració dels poetes i dels novel·listes, dels esperits que posseeixen el do d'intuir, sense documentació prèvia, els més profunds batecs de l'ànima del poble". En efecte, també nosaltres compartim aquesta opinió de l'autor i hem d'aplaudir la intenció de Benguerel d'aportar el seu testimoni, basat en experiències pròpies i d'un parell d'amics seus, sobre una part "medul·lar de la història que encara ens toca de viure —com diu ell mateix— i de seguir arrossegant a hores d'ara". L'any 1962 (revista "Catalunya" març, Buenos Aires), nosaltres ens dolíem de

la manca d'una literatura de testimoni a casa nostra bo i atribuint, en part, aquesta deficiència, a la mordassa de la censura. Els intents que descobriem, realitzats per aquells escriptors que més consciència tenien del moment històric que ens tocava de viure, venien a ésser com una mena d'avortaments per causa de la censura (era el cas de la primera edició d'*Incerta glòria* de Joan Sales, per exemple). Benguerel, ara, ve a confirmar aquella observació nostra. En tornar de l'exili, l'any 1955, escrigué una novel·la *Els fugitius* (Biblioteca "Selecta", 203-204), en la qual ja intentà de ressenyar l'episodi viscut per l'allau de persones que emprengueren el camí de la diàspora. El llibre, però, hagué de patir també una sèrie de mutilacions i, encara, sols pogué veure la llum mercès a la intervenció personal de Jaume Vicens i Vives —car hom n'objectava àdhuc el títol—, el qual assumí la responsabilitat de la publicació en fer la gestió prop del cap de la censura d'aquella època, a Madrid.

De manera, doncs, que ara, en haver de revisar la seva producció literària per causa de la publicació de l'obra completa, Benguerel ha considerat necessari reprendre aquell tema tant per tal de donar una forma satisfactòria a aquella primitiva novel·la com per cercar una sortida a la necessitat de refer una època de la seva existència "amb la inútil esperança —com diu ell—, (al capdavant, esperança) de retrobar-se un mateix ni que sigui mentre dura l'interval en què un es llença a l'apassionada aventura de revivir-la dins una obra literària". D'altra banda, en aquest cas ha volgut esmenar "el greu error" que ell mateix considera que cometé en escriure *Els fugitius* de no "entrar" als abominables Camps de Concentració de França.

Així, a la primera part de *Els vençuts*, el lector hi trobarà el ressò d'aquella novel·la, però l'estil més travat, una treballada síntesi, la dolorosa recerca del qualificatiu més escaient, reflecteixen la lluita de l'escriptor conscient de la seva responsabilitat per tal de superar les barres alçades per unes circumstàncies atziagues en acomplir el deure d'aportar un document afaïxonat amb carn i sang pròpies sobre un dels capítols més punyents de la nostra història contemporània, un capítol que començà en l'instat mateix de la derrota i que encara no s'ha acabat. El camí que emfilaren aquests "vençuts" passà a tocar dels

Llibres

campes de concentració i es perdé per terres de França i d'Amèrica. En canvi, a la segona part, amb un nus a la gorja prenyat d'ira, de la mà de l'autor anem a raure a un camp de concentració juntament amb aquells "vençuts" que no tingueren la sort d'esquivar-los i ens toca de viure l'angoixa, la desolació, la impotència, la desesperació, la desesma, la fam, la misèria, el fred, les malalties de què foren víctimes fins que foren alliberats per un atzar afortunat o per la mort.

Benguerel ha defugit la truculència la retòrica sentimentaloida així com la denúncia pamfletària. Amb un estil directe aconsegueix d'oferir-nos els fets d'una manera objectiva, bé que la narració en primera persona li permet de transmetre'ns les vivències del personatge amb un realisme cru que galvanitza la nostra sensibilitat i provoca la nostra revolta. La denúncia d'una de les tantes injustícies que una bona part de la humanitat ha anat presenciant amb indiferència a través dels anys és tàcita. El tracte que reberen aquells éssers humans de part d'uns altres éssers humans és tan incomprensible per a una ment que raona com ho són les cambres de gas, les bombes que caigueren a Guernica o a Granollers o les més paoroses d'Hiroshima o Nagasaki, la fam de Biafra, la guerra del Vietnam, els milions d'homes que viuen en condicions infrahumanes arreu del món o la riquesa inútil d'uns pocs éssers que no mereixen el nom d'

"homes". La denúncia dels causants d'aquests episodis que ens narra Benguerel ve implícita en el títol del llibre. Si les víctimes són els "vençuts", els victimaris ho són els "vencedors" i els còmplices dels vencedors.

És notable la fermesa amb què els "vençuts" suportaren el destí que llur qualitat de víctimes els imposà, i aquesta fermesa Benguerel aconsegueix de posar-la en relleu en traduir el sentit de l'humor que els personatges no perden mai ni en les situacions més desgraciades. És un sentit de l'humor de característiques pròpies —pròpies d'un poble avesat a les maltempsades—, que s'ha anat forjant a cops de mall i que potser sha desenrotllat, precisament, com a arma de defensa contra un enemic tenaç i despietat que no li dóna treva.

Xavier Benguerel acaba el pròleg del llibre amb aquests mots: "Per poc que el lector aconsegueixi identificar-se amb el que he escrit, i comprendre la meua intenció en reprendre un tema que a causa de la seva transcendència em proposo seguir tractant en obres successives, em consideraré ben pagat, i creuré que el sol fet d'haver estat escriptor català, qui sap si m'ha ajudat a complir, una vegada més, el meu deure".

Sabran aquells senyors que es creuen posseir l'exclusivitat del títol d'"escriptor" complir amb llur deure com aquest "escriptor de diumenge a la tarda"?

Jordi Arhonès

"Ressorgiment" N° 645
abril 1970